

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ НА СТАН АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ

PECULIARITIES OF LAW REGULATION OF USING POLICE SPECIAL TECHNICAL MEANS FOR CONDITION OF INSPECTION OF THE CONDITION

Пчелін В.Б., д.ю.н., доцент,
доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування
факультету № 3

Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розглядаються особливості нормативно-правової регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння. Доводиться, що належна нормативно-правова регламентація використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння є однією з визначальних умов ефективності гарантування безпеки дорожнього руху. Використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння насамперед спрямовано на здійснення ними профілактики та протидії правопорушенням, пов'язаним із керуванням транспортним засобом особою у стані алкогольного сп'яніння. Аналізується чинне національне законодавство, на основі якого здійснюється нормативно-правова регламентація використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння. Встановлюється, що будь-які повноваження поліцейських, зокрема і щодо використання ними спеціальних технічних засобів для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння, повинні бути визначені виключно законами України. Однак повноваження поліцейських щодо використання спеціальних засобів законами України не регламентовано. Такі повноваження визначені в декількох підзаконних нормативно-правових актах. Водночас у підзаконних нормативно-правових актах не міститься переліку спеціальних технічних засобів, які використовуються поліцейськими для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння. З'ясовується, що не встановлено чітких критеріїв, яким повинні відповідати такі спеціальні технічні засоби. У своїй сукупності таке становище вкрай негативно впливає на правозастосовчу практику, а також спричиняє численні оскарження рішень поліцейських та органів судової влади. Пропонуються можливі шляхи вирішення вказаних проблем нормативно-правової регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду особи на стан алкогольного сп'яніння.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, поліція, спеціальні технічні засоби, Drager Alcotest, адміністративна відповідальність.

The article considers the peculiarities of the normative-legal regulation of the use of special technical means by the police for the examination of a person for the state of alcohol intoxication. It has been proved that the proper legal regulation of the use of special technical means by police to conduct an examination of alcohol intoxication is one of the determining conditions for the effectiveness of road safety. The use of special technical means by the police to examine a person for alcohol intoxication is primarily aimed at preventing and counteracting offenses related to driving under the influence of alcohol. The current national legislation has been analyzed, on the basis of which the legal regulation of the use of special technical means by the police for the examination of a person for alcohol intoxication is carried out. It has been established that any powers of police officers, including their use of special technical means to examine a person for alcohol intoxication, should be determined exclusively by the laws of Ukraine. However, the powers of police officers to use special technical means are not regulated by the laws of Ukraine. Such powers are defined in several bylaws. However, the bylaws do not contain a list of special technical means used by police to examine a person for alcohol intoxication. In addition, there are no clear criteria that such special technical means must meet. Taken together, this situation has a very negative effect on law enforcement practice, as well as numerous appeals against decisions of police and judicial authorities. Possible ways to solve these problems of legal regulation of the use of special technical means by police to examine a person for alcohol intoxication have been suggested.

Key words: administrative offenses, police, special technical means, Drager Alcotest, administrative liability.

Одним із провідних напрямів поліцейської діяльності є гарантування безпеки дорожнього руху. У межах даної діяльності поліцейські запобігають і протидіють значній кількості правопорушень, серед яких одним із найнебезпечніших варто визнати керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння. Виявлення такого стану поліцейськими здійснюється за низкою ознак, однак вирішальне значення в аспекті здійснення процесу доказування, формування доказової бази й у подальшому ухваленні рішення в такого роду справах про адміністративні правопорушення має правильна фіксація стану алкогольного сп'яніння під час використання поліцейськими спеціальних технічних засобів. У такому разі йдеться не тільки про окремо взяті дії поліцейського, а насамперед про повноту їхньої нормативно-правової регламентації. Зокрема, саме на недоліки чинного національного законодавства посилаються особи, яких було притягнуто до адміністративної відповідальності за вказані правопорушення у сфері гарантування безпеки дорожнього руху під час оскарження рішень поліцейських і органів судової влади.

Особливості нормативно-правової регламентації окремих напрямів поліцейської діяльності, зокрема й використання ними спеціальних технічних засобів,

були предметом наукових досліджень у працях таких учених, як: О.І. Безпалова, К.Л. Бугайчук, В.А. Глуховець, С.І. Гусаров, О.В. Джафарова, М.В. Завальний, В.О. Іванцов, В.Ю. Кікінчук, Н.В. Коломощець, С.Ф. Константінов, В.А. Куліков, О.М. Музичук, О.О. Панова, С.А. Резанов, О.Ю. Салманова, О.Ю. Синявська, В.С. Селоков, В.В. Сокуренько, С.О. Шатрава, В.П. Яценко й інші. Завдяки виробленим пропозиціям у дослідженнях наведених учених було значно покращено теоретичні засади поліцейської діяльності, а окремі з положень було взято за основу в частині вдосконалення національного законодавства, яке регламентує таку діяльність. Проте питання нормативної регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння досліджувалися фрагментарно, зазвичай у рамках більш широкої правової проблематики. Також не можна не вказати на постійне оновлення національного законодавства, яке регламентує як загалом поліцейську діяльність, так і використання ними відповідних спеціальних технічних засобів.

Метою цієї статті є визначення й аналіз особливостей нормативно-правової регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння. Досягнення цієї

мети має відбуватися через виконання таких завдань: здійснення аналізу положень нормативно-правових актів, які визначають підстави та порядок використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння; виявлення недоліків, зокрема прогалин, неточностей, нормативної регламентації використання вказаних засобів; аналіз судової практики щодо оскарження особою судових рішень, які були ухвалені у справах про адміністративні правопорушення за керування транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння; вироблення можливих шляхів виправлення недоліків нормативно-правової регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння.

Не викликає сумніву те, що одним з основних питань у досліджуваній сфері суспільних відносин є питання «Чи існує в Україні правова відповідальність за керування транспортом у нетверезому стані?» [1]. Щодо даної проблеми нами обов'язково буде зазначена своя позиція із пропозицією можливих шляхів її вирішення. Натепер, будучи основною, дана проблема, на превеликий жаль, є не єдиною, оскільки під час оскарження судових рішень водії, у яких було виявлено стан алкогольного сп'яніння, у своїх позиціях спираються на незаконність використання поліцейськими спеціальних технічних засобів. Так, коли йдеться про нормативні основи використання поліцейськими спеціальних технічних засобів, за допомогою яких встановлюється стан алкогольного сп'яніння особи, варто зазначити, що всі вони знайшли свою об'єктивізацію, хоча і фрагментарну, у положеннях підзаконних нормативно-правових актів, що суперечить приписам чинного національного законодавства. Зокрема, у даному разі йдеться про те, що згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2]. Як випливає з комплексного аналізу ст. 23 («Основні повноваження поліції») та ст. 24 («Додаткові повноваження поліції») Закону України «Про Національну поліцію», виконання будь-яких повноважень може бути покладено на поліцію виключно законом [3]. Однак жодним законом не врегульовано використання поліцейськими спеціальних технічних засобів, дія яких спрямована на виявлення в особи стану алкогольного сп'яніння.

Може йтися лише про фрагментарні згадки використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для огляду водія на стан сп'яніння. Зокрема, відповідно до ст. 266 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р., огляд водія (судноводія) на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, проводиться з використанням спеціальних технічних засобів поліцейським у присутності двох свідків [4]. Відповідно до п. 2.5 Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306, водій повинен на вимогу поліцейського пройти в установленому порядку медичний огляд із метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [5]. Згідно з п. 3 Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1103, огляд водія з метою виявлення стану сп'яніння проводиться поліцейськими на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування

Міністерством охорони здоров'я і Держспоживстандартом [6]. Процедура проведення огляду водіїв транспортних засобів на стан сп'яніння регламентована Інструкцією про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженою спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 9 листопада 2015 р. № 1452/735. У даному нормативно-правовому акті вказано, що поліцейськими використовуються спеціальні технічні засоби, які мають, зокрема, сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу виміральної техніки. Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції [7]. Також про використання поліцейськими спеціальних технічних засобів із метою огляду водія на стан сп'яніння йдеться в Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 листопада 2015 р. № 1395 [8].

Як свідчить комплексний аналіз вищенаведених нормативно-правових актів, у їхніх положеннях відсутня будь-яка конкретика щодо того, які саме спеціальні технічні засоби мають використовувати поліцейські з метою огляду водія на стан алкогольного сп'яніння. Фактично в усіх них вказується на те, що застосування поліцейськими таких технічних засобів повинно бути дозволено Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ) і Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики (далі – Держспоживстандарт). Варто зазначити, що останній із названих центральних органів виконавчої влади було ліквідовано під час адміністративної реформи у 2011 р. [9], що не береться до уваги в положеннях відомчих нормативно-правових актів від 2015 р. [7]. Натепер немає, принаймні у вільному доступі, будь-якого нормативно-правового акта, який би визначав перелік спеціальних технічних засобів, які уповноважені використовувати поліцейські для огляду водія на стан алкогольного сп'яніння. Свого часу таким нормативно-правовим актом був наказ Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України від 1 березня 2010 р. № 336, яким було затверджено Перелік технічних засобів, що використовуються в підрозділах Державтоінспекції МВС для виявлення та фіксування порушень правил дорожнього руху. Серед спеціальних технічних засобів для проведення огляду водіїв транспортних засобів із метою виявлення стану алкогольного сп'яніння вказаний нормативно-правовий акт називав: газоаналізатор «AlcoQuant 6020»; газоаналізатор «Alcotest 6510»; газоаналізатор «Alcotest 6810»; газоаналізатор «Alcotest 7410 Plus com»; прилад спеціалізований визначення концентрації парів етанолу в повітрі, що викидається, «Алконт 01» [10]. Однак вищенаведений нормативно-правовий акт втратив чинність у 2018 р. [11].

На практиці наведені недоліки нормативно-правової регламентації використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння призводять до численних оскаржень як власне рішень поліцейських, так і судових рішень про притягнення особи до адміністративної відповідальності. Так, наприклад, у постанові Київського апеляційного суду у справі № 759/21201/19 (провадження № 33/824/913/2020) було вказано, що відповідно до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення газоаналізатор «Dräger Alcotest 6810» не містить оцінки відповідності та державної реєстрації. Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я

України від 10 лютого 2010 р. № 95 строк дії свідоцтва приладу “Drager Alcotest 6810” про державну реєстрацію № 7261/2007 від 10 лютого 2010 р. вичерпаний 10 лютого 2015 р. На підставі чого суд дійшов висновку, що огляд водія на стан алкогольного сп’яніння проводився за допомогою технічного приладу марки “Drager Alcotest 6810”, який не належить до числа дозволених для застосування газоаналізаторів на території України. З урахуванням викладеного огляд водія за допомогою технічного приладу марки “Drager Alcotest 6810” проведений із порушенням вимог законодавства, у зв’язку із чим результати проведеного огляду не могли бути використані судом як беззаперечний доказ вини водія у вчиненні адміністративного правопорушення [12]. У постанові Бориспільського міськрайонного суду Київської області у справі № 404/2267/18 (провадження № 3/359/1684/2018) вказано, що спеціальний технічний засіб «Алкофор № 307», яким проводилося визначення стану алкогольного сп’яніння, не зареєстрований в установленому законом порядку, а тому отримані результати (докази) унаслідок його використання до особи є неналежними та недопустимими, оскільки відомості про перебування останнього у стані алкогольного сп’яніння отримані з використанням спеціального технічного засобу, що не передбачений жодним нормативним актом та не зареєстрований у відповідному реєстрі, отже, щодо правильності результатів якого наявні істотні сумніви [13]. У постанові апеляційного суду Одеської області у справі № 520/5569/18 (провадження № 33/785/963/18) вказується, що показники газоаналізатора “Drager Alcotest 6810” не можуть уважатися допустимим доказом, що відповідно позбавляє суд можливості посылатись на вказаний доказ на підтвердження вини особи у вчиненні правопорушення. Водночас звертається

увага на те, що Інструкцією з експлуатації газоаналізатора “Alcotest 6810” визначено, що умовою правильної роботи приладу є суворе дотримання вимог, що наведені в розділі «Інтервали технічного обслуговування». Розділом «Інтервали технічного обслуговування» передбачені інтервали технічного обслуговування приладу – перевірка калібровки, яка має проводитися кожні шість місяців, що суперечить чинному національному законодавству [14].

Отже, нормативно-правова регламентація використання поліцейськими спеціальних технічних засобів для проведення огляду на стан алкогольного сп’яніння здебільшого здійснюється на підзаконному нормативно-правовому рівні. Такий стан речей не відповідає законодавчим приписам стосовно того, що повноваження поліцейського можуть бути визначені виключно законами України. Окрім цього, чинне національне законодавство не містить ані переліку спеціальних технічних засобів, які уповноважені використовувати поліцейські для огляду особи на стан сп’яніння, ані чітких критеріїв до таких засобів. Усе це породжує численні правові спори, оскарження як рішень самих поліцейських, так і судових рішень щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності за скоєння одного з найнебезпечніших адміністративних правопорушень. З огляду на що вважаємо за доцільне положення Закону України «Про Національну поліцію» доповнити окремою нормою, яка б одним із поліцейських заходів визначала використання поліцейськими спеціальних технічних засобів, зокрема для огляду особи на стан сп’яніння. Водночас окремим підзаконним нормативно-правовим актом – наказом Міністерства внутрішніх справ України необхідно передбачити єдиний вичерпний перелік спеціальних технічних засобів, які уповноважені використовувати поліцейські.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусаров С. Чи існує в Україні правова відповідальність за керування транспортом у нетверезому стані? *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/341959> (дата звернення: 07.02.2021).
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № № 40–41. Ст. 379.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073–X. *Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки*. 1984. № 51. Ст. 1122.
5. Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852.
6. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1103. *Офіційний вісник України*. 2008. № 98. Ст. 3241.
7. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я від 9 листопада 2015 р. № 1452/735. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2965.
8. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 7 листопада 2015 р. № 1395. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2964.
9. Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 465/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1271.
10. Про затвердження Переліку технічних засобів, що використовуються в підрозділах Державтоінспекції МВС для виявлення та фіксування порушень правил дорожнього руху : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 березня 2010 р. № 33. *Офіційний вісник України*. 2010. № 24. Ст. 962.
11. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства внутрішніх справ України від 1 березня 2010 р. № 33 : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 грудня 2018 р. № 1052. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 380.
12. Справа про адміністративне правопорушення № 759/21201/19. *Матеріали Київського апеляційного суду м. Києва. Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87702353> (дата звернення: 20.02.2021).
13. Справа про адміністративне правопорушення № 404/2267/18. *Матеріали Бориспільського міськрайонного суду Київської області м. Києва Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75435494> (дата звернення: 20.02.2021).
14. Справа про адміністративне правопорушення № 520/5569/18. *Матеріали Апеляційного суду Одеської області м. Одеси. Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76340998> (дата звернення: 19.02.2021).